

Uw kunst in deskundige handen

Aan wie vertrouwt u de restauratie toe van een Van Dyck? Bij wie is de bewaring van Karel Appel in goede handen? Ronkende namen die op de verlanglijst staan van menig kunstverzamelaar. Vakkenis en discretie zijn daarom twee begrippen die IPARC hoog in het vaandel draagt.

Het is dan ook even zoeken naar het juiste bedrijfspan in de Brusselse oosttrand. Geen reclame of benaming aan het gebouw die prijsgeeft wat er zich achter deze muren afspeelt. Aanbellen en aanmelden in het register. Onze namen zijn geregistreerd. We komen echter niet om een kunstwerk te laten restaureren, maar wel voor een interview met managing partner Leen Gysen, die ons hartelijk ontvangt en energiek van wal steekt.

Taking care of collections, zo lezen we in jullie brochure. Welke diensten bieden jullie aan?

'IPARC staat voor International Platform for Art Research & Conservation, maar we gaan ruimer. We willen een one-stop-shop zijn voor kunstwerken. Dankzij ons multidisciplinaire team kunnen we de

conservatie en restauratie verzorgen van schilderijen, papier en visuele media, houten objecten en meubilair, steen, metaal, textiel, gepolychromeerde sculpturen en hedendaagse kunstwerken.

We beschikken eveneens over een sterk uitgebouwd labo met onder andere een Macro-XRF scanner. Wereldwijd zijn er maar 18 stuks van dit type scanner in gebruik. Hiermee kunnen we werken beter dateren en authenticiseren. Bovendien is het spannend om verborgen verflagen te ontdekken. Onderzoek naar werken wint de laatste jaren aan belang. Bij transacties is het bovendien niet vreemd dat er analyses worden opgevraagd.

IPARC beschikt eveneens over 2.000m² geklimatiseerde opslagruimte. Aansluitend bij kunststopslag bieden we collectiemanagement aan, gaande van inventarisering, digitalisering tot een jaarlijks conditierapport. Niet alleen voor de opgeslagen kunstwerken maar ook voor collecties op afstand. Via

© ID/asper Jacobs

de IoT (Internet of Things)-toepassing Smartcare kunnen we vanop afstand met loggers temperatuur, vochtigheid, lichtsterkte (lux) en UV meten en zo schade voorkomen. Op die manier doen we aan preventieve conservatie.

Ons parapleedje is Integrated Contamination Management (ICM) of de bestrijding van insecten. Door enerzijds de klimaatopwarming maar ook doordat kunstwerken de wereld rondreizen, kunnen insecten zich nestelen in de werken en zo zorgen voor een aantasting. Door gebruik van een warmeluchtcabine met gereguleerde vochtigheid zorgt IPARC voor een ecologische insectenbestrijding en dit binnen een cyclus van nauwelijks 24u. Vroeger kon zo'n proces ettelijke weken duren.'

Terwijl we afdalen langs de ijzeren trap, krijgen we een mooi overzicht van de bedrijvigheid achter de anonieme schermen. Leen vervolgt vol enthousiasme haar uitleg.

'60 % van onze klanten komt uit de publieke sector, maar niet alleen musea, steden, gemeenten en kerkfabrieken kloppen bij ons aan voor kleine en grote restauraties. Ook verzamelaars en kunstliefhebbers vinden de weg naar ons. Momenteel hebben we een team van

**‘Alle kunst
die roerend is,
is een uitdaging
voor onze
werknemers.’**

20 restauratoren in dienst met elk hun specialisme. Alleen glas-in-lood en muurschilderingen doen we niet, lacht Leen. Maar alle kunst die roerend is, is een uitdaging voor onze werknemers.’

Hoe is IPARC gegroeid?

‘Ik moet eerlijk zijn dat de verkiezing tot ‘kmo van het jaar’ in 2018 zeker deuren voor ons geopend heeft. Mensen weten ons te vinden, ondanks onze discrete ligging.’ Leen vestigt onze aandacht op de Jordaens en de Van Dyck die zich in het atelier bevinden. Begrijpelijk dat discretie een van de vereisten is in deze omgeving. ‘Momenteel zijn we nog steeds een coöperatieve omdat we op deze manier de expertise van onze vijf founding partners het best kunnen valoriseren. Daarnaast hebben we nog een team van gekwalificeerde restauratoren met elk hun specialiteit.’

We lazen ook dat jullie naar Londen getrokken zijn? En dat in tijden van brexit? Jullie roeien echt tegen de stroom in.

‘We zaten al langer in Londen (*lacht*). Voor ons ICM werken we al zes jaar

samen met een Engels bedrijf. Een van de zaakvoerders bereikte onlangs de pensioengerechtigde leeftijd en besloot het kalmer aan te doen. Voor ons was het duidelijk dat we deze opportuniteit verder moesten benutten. In Londen behoren Tate en het Victoria & Albert Museum tot onze vaste opdrachtgevers. En laat ons eerlijk zijn, Londen blijft nog steeds de gateway naar zowel de VS als naar het Verre Oosten.’

Welke restauratieprojecten beschouwen jullie als de boeiendste?

Leen aarzelt niet wanneer ze de Wolferswinkel uit Brussel als eerste vernoemt.

‘Het interieur van de Brusselse juwelierswinkel werd in 1912 door art-nouveau architect Victor Horta ontworpen. We hebben met een team van vier hout- en textielrestauratoren het volledige winkelinterieur gerestaureerd. Zo werd de typische hoogglansafwerking van de verfijnde mahoniehouten toonkasten geconserveerd en de ontbrekende decoratieve elementen in ons houtatelier aangevuld. Minutieus werk waar we bijzonder trots op zijn.

Ondertussen zijn we volop bezig met de restauratie van Van Dycks meesterwerk *De Aanbidding der herders* uit de Onze-Lieve-Vrouwkerk in Dendermonde.

We doen eveneens wetenschappelijk onderzoek naar de betrokkenheid van Leonardo Da Vinci bij het monumentale schilderij van Het Laatste Avondmaal uit de Norbertijnenabdij in Tongerlo. Een internationaal onderzoek dat met argusogen gevolgd wordt omdat er wereldwijd slechts 18 werken aan Da Vinci toegekend zijn. Een nieuwe Da Vinci zou een miljoenen bezoekersstroom op gang kunnen brengen.’

Door een prestigieus project zoals Da Vinci dat de wereldpers haalt, komt restauratie de laatste tijd meer in de belangstelling. Bezoekers konden in 2019 de restauratie van *De Marteling van de Erasmus*, een topstuk van Dirk Bouts, live meemaken in de Leuvense Sint-Pieterskerk.

‘Dit project van Museum M werd gefinancierd door crowdfunding en op deze manier kan het publiek zien waar hun geld naartoe gaat. Ze krijgen een blik achter de schermen. Ze zien waarom restauraties tijdsintensief zijn. We merken in deze digitale wereld ook een tegenstroom met een hang naar vakmanschap gecombineerd met wetenschap.’

Restauratie stoelt op drie principes.

Wat moeten we ons daarbij voorstellen?

‘Op de eerste plaats is er het principe van de **reversibiliteit**. Zoals uit de naamgeving blijkt is het belangrijk dat elke behandeling (conservatie of restauratie) omkeerbaar moet zijn. Aanpassingen moeten discreet zijn en later opnieuw te verwijderen zijn. Het is immers mogelijk dat in de toekomst betere technieken ontwikkeld worden en dan mag een interventie nu latere onderzoeken en behandelingen niet in de weg staan. Het spreekt natuurlijk ook voor zich dat onze restauratoren alleen materialen en producten gebruiken die het culturele erfgoed niet beschadigen.

Vervolgens is er de **minimale ingreep**. In het verleden gebeurde het wel eens dat werken te zwaar werden aangepakt. Overdreven reiniging en ondeskundige aanpak waren de meest voor de hand liggende oorzaken. De minimale ingreep zorgt ervoor dat alle ingrepen tot het strikte minimum beperkt blijven. Conservatie is geen reconstructie.

Het laatste principe is de **herkenbaarheid**. Elke ingreep moet herkenbaar zijn, met het blote oog of met behulp van onderzoeksmethodes. Ingrepen moeten ondergeschikt zijn aan de historische materie.’

De restauratie van Dirk Bouts gebeurde onder leiding van uw echtgenoot David Lainé. Naar de buitenwereld toe bent u de power woman die op de voorgrond treedt. Hoe is het om als koppel samen een zaak te runnen?

‘Ik ben de enige in het team – naast onze office manager – zonder diploma van restaurateur. Mijn man leidt het onderzoek en ik richt me op de zakelijke kant. In die zin vullen we elkaar mooi aan. Als voormalig directeur communicatie en marketing van BOZAR ben ik het bovendien gewoon om meer op het voorplan te komen. Het is een veeleisende job waardoor we veel op de baan zijn. Maar dat houdt de relatie spannend. We hebben elkaar altijd wel iets te vertellen op deze manier. Of onze kinderen deze mening delen is niet altijd duidelijk, maar ze vinden het ook best fijn dat mama en papa niet altijd in de buurt zijn. In een volgende fase zal onze grootste uitdaging als groeiende kmo de focus zijn om onze ambitie uit te spreken. De vooral technisch begaafde ploeg zal ook een serieuze scheut ondernemerschap aan haar kerncompetenties moeten toevoegen.’

En tot slot, hebben jullie tips voor kunstverzamelaars om zo lang mogelijk te genieten van hun collectie?

Op onze website hebben we een aantal tips samengevat:

- Hang een schilderij niet in direct zonlicht en ook niet boven de verwarming; voortdurende schommelingen in temperatuur –

en daardoor relatieve vochtigheid – zijn zeer slecht voor het linnen of hout.

- Hang het werk op aan een stevige haak en aan een stalen ophangdraad aan de lijst.
- Hang een schilderij niet in de keuken of tegen een andere vochtige binnenmuur.
- Zorg – althans als dat esthetisch en kunsthistorisch verantwoord is – dat het doek gevernist is voordat vuil zich kan gaan vasthechten. Raadpleeg hiervoor altijd een restaurateur.
- Maak het oppervlak niet schoon, zeker als het niet gevernist is of poreuze materialen bevat. Is het werk bedekt met een vuilaanslag, vraag een restaurateur dan het werk schoon te maken en vervolgens eventueel te vernissen. Zelf reinigen kan de picturale laag van een schilderij onherstelbaar beschadigen.
- Reinig de achterkant van schilderijen nooit met een stofzuiger, want dit kan op termijn tot lelijke barsten aan de voorzijde leiden. Spinrag is op zich niet schadelijk en houdt schadelijke insecten zoals vliegen en vlinders effectief tegen.
- Zorg voor een goede doekspanning bij schilderijen want slap doek gaat bollen en vervormen. Raadpleeg hiervoor beter ook een restaurateur; het is onnodig hierbij risico's te nemen.

En vraag natuurlijk steeds de raad van een gekwalificeerd restaurateur. Een offerte is kosteloos en geeft u een goed inzicht in welke behandeling uw kunstwerk behoeft; ga zeker zelf niet prutsen! Want op het internet zijn er voldoende afschrikwekkende voorbeelden te vinden van goedbedoelde restauraties die uit de hand gelopen zijn.